

Kolaříková, Olga

Maskulinní a femininní charakteristiky zájmových preferencí

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. I, Řada pedagogicko-psychologická. 1974, vol. 23, iss. 19, pp. [61]-79

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/112618>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

OLGA KOLAŘÍKOVÁ

Psychologická laboratoř ČSAV Brno

MASKULINNÍ A FEMININNÍ CHARAKTERISTIKY ZÁJMOVÝCH PREFERENCÍ

Problém

Je skutečností, že mnohé z původního programu, který si svého času vytyčila diferenční psychologie, dochází postupné realizace v jiných úsecích psychologie. Jedním z klasických témat diferenční psychologie bylo zkoumání psychických odlišností mužů a žen. Ani toto téma však nedosáhlo výraznějšího stupně řešení na své mateřské půdě; naopak uplatňovalo se později takřka výhradně jen jako dílčí aspekt v rámci typologických, faktorových a zejména hlubinných koncepcí osobnosti anebo bylo experimentálně řešeno jen jako dílčí otázka v rámci psychologické problematiky vývojové, sociální, sexuologické, zdravotnické, ergonomické, sportovní, aj. Vcelku je možno říci, že otázka psychických rozdílů mužů a žen se stala v průběhu doby tématem dost okrajovým, jehož zpracování vykazuje málo přehlednou tříšť dílčích výsledků.

Podiv může vzbuzovat okolnost, že zmíněnému tématu nevěnuje více pozornosti psychologie osobnosti, která se zdá být vysloveně povolána k tomu, aby přispěla k osvětlení problému tak všelidsky závažného, jakým je předpokládaná relativní odlišnost mužské a ženské psychické struktury. Jeden z parciálních systémů osobnosti, v jehož okruhu lze na základě empirie předpokládat výskyt diferencí vázaných na pohlaví, je motivační struktura; z jejích funkčních jednotek bývají předmětem diferenčních výzkumných zřetelů zejména zájmy. Uplatnění osobnostních výzkumných zřetelů mohlo by se tu soustředit zejména k otázkám rozdílů strukturálních vazeb zájmů u mužů a žen, tj., vyjádřeno s použitím terminologie K. K. Platonova (1972), k otázkám rozdílů osobnostní podstruktury zaměřenosti. Ale za současného stavu poznatků v této oblasti se zdá účelné obrátit pozornost i k takovým aspektům pohlavních charakteristik zájmů, které lze označit jako „tradičně diferenční“, tj. k aspektům souvisejícím s pohlavními rozdíly zájmových profilů.

Již v roce 1936 konstatovali Terman a Milesová, že nejvýraznější diference v psychické struktuře příslušníků obou pohlaví lze shledat právě v oblasti zájmů; pro zjišťování těchto diferencí konstruovali speciální inventář. Rovněž autoři pozdějších a známějších metodik zkoumání zájmových preferencí pokládali krité-

rium pohlaví — vedle kritérií věku a profesionální příslušnosti — za jedno ze základních východisek výzkumného přístupu k problematice zájmů. Přitom se opírali o jeden nebo druhý ze dvou předpokladů, které by bylo možno vyjádřit větami. „Zájmy žen se vztahují k jiným objektům než zájmy mužů“ a „Jestliže muži a ženy zájmově preferují tytéž objekty, nejsou tyto preference u jednoho a druhého pohlaví shodně motivovány.“ První větou je vyjádřen zřetel k rozmanitosti objektů, které mohou vyvolávat zájmové preferenční reakce, a k případným rozdílům jejich atraktivnosti pro muže a pro ženy. Uplatnění tohoto zřetele vedlo někdy k zavádění tzv. mužských a ženských forem zájmových inventářů; např. v Brainardově metodice z roku 1956 je užito zájmu „zemědělství“ jen v jeho formě, určené mužům, a zájem „osobní služby“ je zaveden jen v ženské formě. Druhá věta odpovídá předpokladu, že osobnostní motivační struktura je diferencována podle pohlaví; dále pak ještě předpokladu, že vztah mezi zájmovými preferencemi a jejich motivy není přímý, resp. jednoznačný a že tedy projevení téhož zájmu u mužů a žen může být rozdílně motivováno. Příkladem realizace shodné a přitom rozdílně motivované zájmové preference je vclba téže profese osobami jednoho i druhého pohlaví. Tento příklad našel svou konkretizaci vypracováním pohlavních škál pro jednotlivé profese v rámci Strongova zájmového inventáře; u některých profesí jsou pohlavní škály obsahově značně shodné (např. u profese lékař, matematik a u uměleckých profesí), u jiných se liší (např. mužská škála profese advokát odpovídá převaze intelektuálních zájmů, ženská převaze zájmů sociálních.)

Je jistě velmi nasnadě sledovat pohlavní rozdíly zájmových preferencí s použitím reprezentativních (stratifikovaných) mužských a ženských vzorků a stanovit tak obecné charakteristiky tzv. mužských a ženských zájmů. Nicméně se však zdá, že charakteristika „muž“ či „žena“, pokud je vypreparována z komplexu ostatních charakteristik osobnosti jako je věk, vzdělání, profese, sociální začleněnost, stupeň duševního zdraví, aj., stává se poněkud umělou a abstraktní; v každém případě se takto stává málo obsažnou. V důsledku toho výzkumné výsledky, které jí odpovídají, jsou jen ve snížené míře aplikovatelné u těch pohlavních skupin, které přirozeně vytváří společenský život a společenská praxe, tedy u skupin věkových, školních, profesionálních, regionálních, institucionálních, aj.; tím se jejich praktický význam podstatně snižuje.

Bylo to právě Strongovo východisko přístupu k otázce pohlavní diferencovanosti zájmů, které upozornilo na problematičnost jednoznačného pojetí některých zájmových preferencí jako maskulinních a jiných jako femininních. Strongův postup při konstrukci maskulinních a femininních profesionálních škál známého zájmového inventáře implikoval již myšlenku, že pohlavní diference zájmů se mohou více či méně relativizovat, sledujeme-li je v konfrontaci s diferenciací skupin podle jiného kritéria, než je kritérium pohlaví. V našich předcházejících pracích jsme shledali některé doklady, které se zdají potvrzovat oprávněnost tohoto aspektu pohlavních diferencí zájmů. Sledovali jsme pohlavní diference zájmových preferencí u skupin mladých lidí, odlišujících se kromě pohlaví také druhem profesionální přípravy (Kolaříková, 1969), a u skupin dětí, odlišujících se kromě pohlaví také kvalitami psychická normalnost — abnormálnost a rodinná výchova — ústavní výchova (Kolaříková, 1970). Získané výsledky nasvědčují tomu, že při použití skupin studenti, studentky, učni, učnice kombinují se při srovnání různých dvojic těchto skupin maskulinní a femininní charakteristiky zájmových preferencí, zjištěné původně jen podle kritéria pohlaví; některé masku-

linní znaky se jeví jako charakteristické pro profesionální kategorii „student“ a některé femininní znaky jako charakteristické pro profesionální kategorii „učení“ bez ohledu na pohlaví. Právě tak bylo možno konstatovat u některých zájmů kombinované účinky kritérií maskulinita-femininita a normálnost-abnormálnost. Některé zájmové preference, které při srovnání normálních chlapců a dívek byly shledány jako maskulinní, charakterizují při srovnání skupin normálních a abnormálních u obou pohlaví vždy normální skupiny; podobně některé zájmové preference, shledané při srovnání normálních skupin jako femininní, charakterizují při srovnání normálních a abnormálních skupin u obou pohlaví vždy abnormální skupiny. Zdá se tedy, že sledování pohlavních diferencí zájmů v konfrontaci s jinými kritérii napomáhá při odhalování některých nových aspektů otázky maskulinních a femininních charakteristik zájmových preferencí, zejména pokud jde o jejich vzájemnou zastupitelnost s jinými osobnostními charakteristikami.

Adekvátnost a nosnost těchto aspektů mohou potvrdit jenom další zkoumání, při kterých pohlavní kritéria diferenciací zájmových preferencí by byla kombinována s jinými kritérii. Z tohoto hlediska se jeví jako dost nadějně kombinování znaků pohlaví a profesionální příslušnosti, iniciované, jak jsme již uvedli, svého času Strongem.

Sledovali jsme nyní pohlavní rozdíly zájmových preferencí u vysokoškoláků různých studijně profesionálních orientací; hodlali jsme přitom věnovat zřetel případnému překrývání účinků pohlavních a studijně profesionálních determinací rozdílů v zájmových preferencích zkoumaných skupin.

Metoda

Bylo použito původního zájmového inventáře, sestávajícího z 23 položkových škál (příroda—venkov, technika, literatura, hudba, výtvarnictví, společenský kontakt, péče o osoby, řízení lidí, erotické vztahy, přátelství, děti, péče o společnost, jídlo, praktické zisky—výhody, móda, rukodělné činnosti, uvažování—studium, sportovní činnosti, třídění—systém—kontrola, sebeanalýza—sebevýchova, smysl života—seberealizace, vyniknutí—úspěch, dobrodružství—mimořádnost). Položky mají ráz tištěných infinitivních vět vyjadřujících různé činnosti, jednání, situace a stavy, (např.: Trávit volné chvíle ve veselé společnosti. Číst literární časopisy. Vyřizovat za něho jeho záležitosti. Prožívat něco nebezpečného. Aj.). Odpověďová škála pro jednotlivé položky odpovídá principu like—dislike a má tři polohy: příklon, indiferentnost, odmítnutí. Metodika byla podrobněji popsána v dřívější práci (Kolaříková 1969). Byla podrobena analýze položek se zřetelem k interní konsistenci (homogenitě) svých škál; výsledky jsou t. č. v tisku. V diskusní části této práce k nim přihlídneme v případech, kdy toho bude zapotřebí.

Data, získaná aplikací inventáře, byla zpracována vzhledem k průměrným skóre, dosaženým pro jednotlivé zájmy skupinami popsanými níže; srovnání hodnot těchto skóre u různých dvojic skupin byla podkladem našich výsledků. Hledali jsme druhy zájmů, u nichž pohlavní rozdíly zájmových preferencí se projevují systematicky, a to formou převahy skóre vždy téhož pohlaví při různém studijně profesionálním zaměření. U zájmů, které by bylo možno na základě toho označit

jako maskulinní nebo femininní, jsme pak věnovali pozornost jednak variabilitě hodnot pohlavních rozdílů preferencí při různé studijně profesionální orientovanosti, jednak variabilitě rozdílů odlišujících různé dvojice studijně profesionálních orientací v rámci jednoho i druhého pohlaví.

Zkoumané skupiny

Původním zájmovým inventářem bylo vyšetřeno celkem 763 brněnských vysokoškoláků, studujících na vysokém učení technickém, na přírodovědecké fakultě a na filosofické fakultě. Jejich rozčlenění do skupin podle pohlaví a studijně profesionálního zaměření zde uvádíme.

Mužské skupiny	Počet osob	Ženské skupiny	Počet osob
přírodovědci	96	přírodovědkyně	94
technici	298	techničky	41
filosofové nepsychologové	33	filosofky nepsycholožky	71
psychologové	38	psycholožky	92
	<u>465</u>		<u>298</u>

Věkový průměr všech mužů činil 20 let 8 měsíců, věkový průměr všech žen 20 let 5 měsíců. Skupiny „přírodovědci“ a „přírodovědkyně“ zahrnovaly studující různých oborů přírodovědecké fakulty, skupiny „technici“ a „techničky“ zahrnovaly studující různých fakult vysokého učení technického. Příčinou rozčlenění studentů filosofické fakulty na „filosofy nepsychology“ a „psychology“ a na „filosofky nepsycholožky“ a „psycholožky“ byla jednak skutečnost, že psychologové a psycholožky tvořili poměrně velkou část vyšetřených studujících filosofické fakulty, jednak výzkumný zájem o to studijně profesionální zaměření, kterým se dospívá k naší vlastní profesi, tj. k profesi psychologa. (Poznámka: Jde o tytéž skupiny osob, kterých bylo použito při zjišťování pozic různých skupin vysokoškoláků vzhledem k Eysenckovým dimenzím extraverte—introverte, viz Kolaříková, v tisku, a.)

Výsledky

Pro jednotlivé skupiny byla vypočtena průměrná skóre všech jednotlivých zájmových škál jakožto míry příslušných preferencí. Tabulka 1 obsahuje tato skóre a jejich směrodatné odchylky pro skupiny přírodovědců a přírodovědkyň, tabulka 2 pro skupiny techniků a techniček, tabulka 3 pro skupiny filosofů nepsychologů a filosofek nepsycholožek a tabulka 4 pro skupiny psychologů a psycholožek.

Tabulka I

Průměrná zájmová skóre a jejich směrodatné odchylky u přírodovědců a přírodovědkyň

Zájem	Přírodovědci (N = 96)		Přírodovědkyně (N = 94)	
	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Příroda — venkov	9,78	3,60	10,69	3,05
Literatura	6,88	3,60	8,62	2,58
Technika	6,34	4,27	4,51	3,64
Společenský kontakt	9,61	3,73	10,62	3,50
Úvahy — studium	9,57	3,66	8,30	3,66
Zisky — výhody	9,17	3,08	8,63	3,26
Péče o osoby	7,17	3,64	9,00	3,12
Sebeanalýza	9,45	3,75	9,59	3,35
Rukodělné činnosti	6,60	3,97	6,41	3,63
Děti	7,31	3,85	11,07	4,01
Hudba	6,04	3,49	6,89	2,94
Dobrodružství	8,12	3,64	7,20	3,44
Přátelství	12,71	2,00	12,40	1,94
Třídění — systém	4,19	3,32	5,06	2,99
Móda	4,42	4,29	8,80	3,63
Smysl života	12,53	2,02	12,91	1,61
Sportovní činnosti	8,54	3,56	8,86	3,88
Rízení lidí	3,57	3,28	3,15	3,23
Výtvarnictví	4,34	3,35	7,63	3,93
Erotické vztahy	11,25	2,79	11,56	3,12
Péče o společnost	3,71	3,72	3,70	3,67
Jídlo	9,88	4,64	8,60	4,86
Vyniknutí — úspěch	10,61	3,10	8,42	3,69

Bylo pak provedeno srovnání všech získaných průměrných zájmových skóre mezi muži a ženami jednotlivých studijně profesionálních zaměření, tedy mezi přírodovědci a přírodovědkyněmi, mezi techniky a techničkami, atd. Příslušné rozdíly byly zjišťovány s použitím Studentova t-testu pro výběry s nehomogenními rozptyly; matematickou spolupráci poskytl dr. P. Ozecký, výpočty byly provedeny na počítači ZPA 600. Tabulka 5 obsahuje difference průměrných zájmových skóre (seřazená podle pořadí velikosti hodnot), zjištěné při srovnání přírodovědců a přírodovědkyň; v tabulce jsou odděleny zájmové preference projevující se vyššími skóre mužů, od těch, které se projevují vyššími skóre žen, takže je z n¹ též patrné, zda případná statisticky významná difference je důsledkem vyšších⁰ skóre mužů nebo žen. V tabulkách 6, 7 a 8 jsou analogickým způsobem uvedena^a pořadí velikosti diferencí zájmových skóre zjištěných srovnáním mužů a žen v rámci tří dalších studijně profesionálních zaměření.

Porovnáme-li tyto tabulky navzájem, shledáváme, že některé pohlavní rozdíly, podložené statistickou významností, se vyskytují opětovaně u různých studijně profesionálních orientací, jiné jsou charakteristické jen pro některou z nich. Přehled všech statisticky významných pohlavních rozdílů zájmových preferencí přináší tabulka 9. Je z ní patrné, že tyto rozdíly se vyskytují u všech čtyř studijně profesionálních orientací při vyšším průměrném skóre mužů v zájmu technika a při vyšších průměrných skóre žen v zájmech děti, móda a výtvarnictví. U tří studijně

Tabulka 2

Průměrná zájmová skóre a jejich směrodatné odchylky u techniků a techniček

Zájem	Technici (N = 298)		Techničky (N = 41)	
	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Příroda — venkov	10,07	3,31	10,14	3,31
Literatura	7,53	3,43	9,09	2,45
Technika	10,30	3,69	8,43	3,78
Společenský kontakt	10,63	3,24	10,78	3,38
Úvahy — studium	8,98	3,40	9,19	3,12
Zisky — výhody	10,68	2,79	10,26	2,57
Péče o osoby	7,52	3,22	7,73	3,59
Sebeanalýza	9,35	3,62	10,12	3,14
Rukodělné činnosti	8,10	3,45	7,29	4,22
Děti	7,11	3,76	8,95	4,31
Hudba	5,76	3,29	7,39	3,06
Dobrodružství	9,47	3,22	8,82	3,64
Přátelství	12,72	2,06	12,09	2,26
Třídění — systém	4,79	3,16	5,39	2,40
Móda	6,90	4,07	10,34	3,40
Smysl života	12,46	1,96	13,12	1,38
Sportovní činnosti	9,51	3,61	9,56	4,24
Rízení lidí	4,83	3,71	3,80	3,71
Výtvarnictví	5,65	4,20	9,19	3,50
Erotické vztahy	11,58	2,60	11,29	3,74
Péče o společnost	4,77	3,81	4,53	3,04
Jídlo	11,21	3,90	10,09	4,59
Vyniknutí — úspěch	10,08	3,58	9,63	3,44

profesionálních orientací lze shledat převahu preferencí mužů v zájmu jídlo, převahu preferencí žen v zájmu literatura.

Bylo by nyní nasnadě provést na základě těchto výsledků rozlišení „mužských“ a „ženských“ zájmů a označit tedy techniku a jídlo za mužské zájmy, děti, módu a výtvarnictví za ženské zájmy.

Jak bylo již uvedeno shora, hodlali jsme věnovat zřetel případnému překrývání účinků pohlavních a studijně profesionálních determinací rozdílů zájmových preferencí. K optimální realizaci takového úkolu by bylo vhodné použít speciálního programu odpovídajícího metodě obdobné analýze rozptylu a respektujícího přítomnou nehomogenitu rozptylů a rozdíly počtu osob ve skupinách; prozatím nám takový program nebyl k dispozici. V této fázi práce jsme se proto omezili jen na vysledování některých výraznějších případů tohoto překrývání v okruhu těch zájmových preferencí, jejichž převaha se projevila u jednoho nebo druhého pohlaví v okruhu všech čtyř studijně profesionálních směrů, tj. preferencí techniky, dětí, módy a výtvarnictví. U každého z těchto zájmů jsme provedli odděleně pro každé pohlaví srovnání průměrných skóre mezi různými dvojicemi studijně profesionálních skupin, tedy pro každé pohlaví šest srovnání; byly získány některé statisticky významné diference. V tabulkách 10, 11, 12 a 13 uvádíme pro zájmy technika, děti, móda a výtvarnictví jednak pořadí hodnot statisticky významných diferencí mezi pohlavními skupinami u všech čtyř studijně profesionálních směrů, jednak pořadí hodnot statisticky významných rozdílů mezi dvojicemi studijně profesio-

Tabulka 3

Průměrná zájmová skóre a jejich směrodatné odchylky u filosofů nepsychologů a filosofek k nepsycholožek

Zájem	Filosofové nepsychologové (N = 33)		Filosofky nepsycholožky (N = 71)	
	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Příroda — venkov	8,00	3,93	9,95	3,21
Literatura	9,75	3,49	10,78	2,40
Technika	3,80	4,35	1,66	2,01
Společenský kontakt	9,42	3,50	11,32	2,95
Úvahy — studium	9,54	3,64	8,71	3,24
Zisky — výhody	7,21	3,52	9,49	2,83
Péče o osoby	6,84	4,00	8,95	3,10
Sebeanalýza	9,33	3,76	11,28	3,12
Rukodělné činnosti	5,42	3,48	5,84	3,28
Děti	8,09	4,11	11,57	3,40
Hudba	7,87	3,71	7,45	3,15
Dobrodružství	7,39	4,42	8,35	3,67
Přátelství	12,39	3,12	12,85	1,75
Třídění — systém	3,48	2,90	5,38	2,69
Móda	3,45	3,35	9,69	3,89
Smysl života	12,42	1,83	13,28	1,53
Sportovní činnosti	6,12	4,16	7,84	4,24
Rízení lidí	2,81	3,21	3,64	3,26
Výtvarnictví	6,51	3,87	8,42	3,41
Erotické vztahy	9,81	3,35	12,00	2,87
Péče o společnost	4,30	3,75	3,60	3,25
Jídlo	9,54	4,60	10,32	4,46
Vyniknutí — úspěch	9,24	4,10	9,59	3,58

nálních skupin u jednoho a u druhého pohlaví. Na základě analýzy těchto dat jsme se pokusili doložit předpoklad o relativitě maskulinních a femininních charakteristik zájmových preferencí ve vztahu k charakteristikám rázu studijně profesijní orientace.

Z tabulky 10 je patrné, že u „mužského“ zájmu technika rozdíly v míře preferencí, získané srovnáním dvojice studijně profesionálních skupin v rámci jednoho a druhého pohlaví, vykazují větší variabilitu a vyznačují se vesměs vyššími hodnotami než rozdíly, získané srovnáním dvojice pohlavních skupin v rámci všech čtyř studijně profesionálních orientací. Při srovnání dvojice skupin různé studijně profesionální orientovanosti bylo zjištěno poměrně mnoho statisticky významných diferencí, totiž u mužů v pěti případech ze šesti srovnání, u žen ve všech případech. Přitom u techniků a techniček se projevuje převaha zájmových preferencí techniky ve všech případech, kdy jsou v rámci svého pohlaví srovnáváni s jinými studijně profesionálními skupinami.

Z tabulky 11 je patrné, že u „ženského“ zájmu děti se vyskytují kromě pohlavních rozdílů v míře preferencí také statisticky významné diference průměrných skóre při srovnání některých dvojic studijně profesionálních skupin v rámci jednoho i druhého pohlaví. Přitom ve všech třech případech, kdy psychologové jsou srovnáváni s jinými mužskými studijně profesionálními skupinami, projevuje se

Tabulka 4

Průměrná zájmová skóre a jejich směrodatné odchylky u psychologů
a psycholožek

Zájem	Psychologové (N = 38)		Psycholožky (N = 92)	
	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Příroda — venkov	8,52	3,86	10,36	3,07
Literatura	9,89	3,34	11,22	2,36
Technika	4,31	3,62	3,03	2,54
Společenský kontakt	10,13	3,32	10,58	3,54
Úvahy — studium	11,52	2,88	11,42	3,09
Zisky — výhody	8,78	3,09	7,21	3,60
Péče o osoby	10,44	3,12	10,50	2,55
Sebeanalýza	10,89	3,00	11,91	2,49
Rukodělné činnosti	5,92	3,61	5,75	3,26
Děti	10,10	4,01	11,88	3,18
Hudba	6,92	3,81	7,46	3,41
Dobrodružství	8,21	2,95	7,97	3,82
Přátelství	12,68	2,97	12,68	2,05
Třídění — systém	6,86	2,98	6,28	2,87
Móda	5,44	3,89	7,95	4,02
Smysl života	13,05	2,45	13,19	1,31
Sportovní činnosti	7,86	4,32	8,92	3,54
Rízení lidí	7,36	3,75	6,44	3,84
Výtvarnictví	6,18	4,02	8,84	3,49
Erotické vztahy	11,05	2,82	9,95	3,14
Péče o společnost	7,89	4,01	6,83	3,84
Jídlo	9,05	4,78	7,36	5,12
Vyniknutí — úspěch	11,34	2,96	10,10	3,39

převaha zájmových preferencí, vztahujících se k dětem, vždy u nich. Podobně lze konstatovat, že technicky vykazují vždy — ve formě statisticky významného rozdílu — nižší míru preferencí tohoto druhu ve všech případech, kdy jsou srovnávány s jinými ženskými studijně profesionálními skupinami.

Z tabulky 12 shledáváme, že i u dalšího „ženského“ zájmu móda se vyskytuje při srovnání některých dvojic jak mužských, tak ženských studijně profesionálních skupin některé statisticky významné diference; jejich variabilita i jejich hodnoty jsou však spíše menší než variabilita a hodnoty příslušných pohlavních diferencí. Přitom ve všech třech případech, kdy technici jsou srovnáváni s jinými mužskými studijně profesionálními skupinami, vyskytuje se převaha zájmových preferencí módy vždy u nich.

Tabulka 13 ukazuje, že také u zájmu výtvarnictví, který je ve smyslu našich předcházejících výsledků rovněž „ženským“ zájmem, je možno shledat statisticky významné diference při srovnání některých dvojic studijně profesionálních skupin v rámci jednoho i druhého pohlaví. Přitom ve všech třech případech, kdy přírodovědci jsou srovnáváni s jinými mužskými studijně profesionálními skupinami, vyskytuje se statisticky významným rozdílem doložená nižší míra příslušných preferencí vždy u nich (tj. u přírodovědců).

Všechny výsledky, reprezentované tabulkami 9—13, lze shrnout takto:

1. V rámci všech čtyř studijně profesionálních zaměření muži vykazují oproti

ženám převahu zájmových preferencí ve vztahu k technice. Položky příslušné žkály však diferencují také takřka všechny dvojice studijně profesionálních skupin u jednoho i druhého pohlaví, přičemž hodnoty těchto diferencí a jejich variabilita jsou větší než ty, k nimž dochází při srovnání pohlavních skupin v rámci jednotlivců.

Tabulka 5

Pořadí velikosti rozdílů průměrných zájmových skóre mezi přírodovědci a přírodovědkyněmi

Vyšší průměrné skóre u přírodovědců		Vyšší průměrné skóre u přírodovědkyň	
Zájem	Diference	Zájem	Diference
Vyniknutí — úspěch	2,18**	Móda	4,38**
Technika	1,83**	Děti	3,76**
Jídlo	1,27*	Výtvarnictví	3,29**
Úvahy — studium	1,26*	Péče o osoby	1,85**
Dobrodružství	0,92	Literatura	1,74**
Zisky — výhody	0,53	Společenský kontakt	1,01
Řízení lidí	0,41	Příroda — venkov	0,91
Přátelství	0,31	Třídění — systém	0,86
Rukodělné činnosti	0,18	Hudba	0,85
Péče o společnost	0,01	Smysl života	0,38
		Sportovní činnosti	0,32
		Erotické vztahy	0,31
		Sebeanalýza	0,13

* = $p < 0,05$

** = $p < 0,01$

Tabulka 6

Pořadí velikosti rozdílů průměrných zájmových skóre mezi technikou a techničkami

Vyšší průměrné skóre u techniků		Vyšší průměrné skóre u techniček	
Zájem	Diference	Zájem	Diference
Technika	1,86**	Výtvarnictví	3,54**
Jídlo	1,11*	Móda	3,43**
Řízení lidí	1,03	Děti	1,83**
Rukodělné činnosti	0,81	Hudba	1,62**
Dobrodružství	0,64	Literatura	1,56**
Přátelství	0,62	Sebeanalýza	0,76
Vyniknutí — úspěch	0,44	Smysl života	0,65
Zisky — výhody	0,41	Třídění — systém	0,59
Erotické vztahy	0,29	Úvahy — studium	0,20
Péče o společnost	0,23	Péče o osoby	0,20
		Společenský kontakt	0,14
		Příroda — venkov	0,07
		Sportovní činnosti	0,04

* = $p < 0,05$

** = $p < 0,01$

Tabulka 7

Pořadí velikosti rozdílů průměrných zájmových skóre mezi filozofy nepsychology a filozofkami nepsycholožkami

Vyšší průměrné skóre u filozofů nepsychologů		Vyšší průměrné skóre u filozofek nepsycholožek	
Zájem	Diference	Zájem	Diference
Technika	1,94**	Móda	6,23**
Úvahy — studium	0,82	Děti	3,48**
Péče o společnost	0,69	Zisky — výhody	2,28**
Hudba	0,42	Erotické vztahy	2,18**
		Péče o osoby	2,10**
		Příroda — venkov	1,95**
		Sebeanalýza	1,84**
		Výtvarnictví	1,80**
		Společenský kontakt	1,89**
		Třídění — systém	1,89**
		Sportovní činnosti	1,72*
		Literatura	1,03
		Dobrodružství	0,95
		Smysl života	0,84
		Řízení lidí	0,82
		Jídlo	0,77
		Přátelství	0,46
		Rukodělné činnosti	0,42
		Vyniknutí — úspěch	0,34

* = $p < 0,05$

** = $p < 0,01$

Tabulka 8

Pořadí velikosti rozdílů průměrných zájmových skóre mezi psychology a psycholožkami

Vyšší průměrné skóre u psychologů		Vyšší průměrné skóre u psycholožek	
Zájem	Diference	Zájem	Diference
Jídlo	1,68*	Výtvarnictví	2,66**
Zisky — výhody	1,57*	Móda	2,50**
Technika	1,28*	Příroda — venkov	1,84**
Vyniknutí — úspěch	1,23*	Děti	1,77**
Erotické vztahy	1,09	Literatura	1,33**
Péče o společnost	1,05	Sportovní činnosti	1,05*
Řízení lidí	0,92	Sebeanalýza	1,01*
Třídění — systém	0,58	Hudba	0,54
Dobrodružství	0,23	Společenský kontakt	0,45
Rukodělné činnosti	0,17	Smysl života	0,14
Úvahy — studium	0,10	Péče o osoby	0,05
		Přátelství	0,05

* = $p < 0,05$

** = $p < 0,01$

Tabulka 9

Přehled statisticky významných rozdílů průměrných zájmových skóre mezi muži a ženami v rámci čtyř studijně profesionálních směrů

Zájem	Vyšší průměrné skóre u mužů				Vyšší průměrné skóre u žen			
	$M_{Př}$	M_T	M_{Fne}	M_{Ps}	$Ž_{Př}$	$Ž_T$	$Ž_{Fne}$	$Ž_{Ps}$
Technika	/	/	/	/				
Jídlo	/	/		/				
Zisky — výhody				/			/	
Vyniknutí — úspěch	/			/				
Úvahy — studium	/							
Děti					/	/	/	/
Móda					/	/	/	/
Výtvarnictví					/	/	/	/
Literatura					/	/	/	/
Péče o osoby					/		/	/
Sebeanalýza							/	/
Hudba						/		
Příroda — venkov							/	/
Erotické vztahy							/	/
Společenský kontakt							/	/
Třídění — systém							/	/
Sportovní činnosti								/

$M_{Př}$ = přírodovědci

M_T = technici

M_{Fne} = filosofové nepsychologové

M_{Ps} = psychologové

$Ž_{Př}$ = přírodovědkyně

$Ž_T$ = techničky

$Ž_{Fne}$ = filosofky nepsycholožky

$Ž_{Ps}$ = psycholožky

vých studijně profesionálních zaměření. Nejvýraznější rozdíly se tu projevují při srovnání techniků s dalšími třemi mužskými skupinami a při srovnání techniček s dalšími třemi skupinami ženskými; technici a techničky jsou v těchto případech vždy skupinou s vyšším skóre.

2. V rámci všech čtyř studijně profesionálních zaměření ženy vykazují ve srovnání s muži převahu zájmových preferencí vztahujících se k dětem. Položky příslušné škály však diferencují také některé dvojice studijně profesionálních skupin u jednoho i druhého pohlaví. Přitom u psychologů se projevuje převaha příslušné zájmové preference ve všech třech případech, kdy jsou srovnáváni s jinými mužskými skupinami; naopak ve všech třech případech, kdy techničky jsou srovnávány s jinými ženskými skupinami, vyskytuje se převaha příslušné zájmové preference vždy u těchto jiných skupin.

3. V rámci všech čtyř studijně profesionálních zaměření ženy vykazují ve srovnání s muži převahu zájmových preferencí vztahujících se k módě. Položky příslušné škály však diferencují také některé dvojice studijně profesionálních skupin u jednoho i druhého pohlaví. Přitom technici dosahují převahy této zájmové preference ve všech třech případech, kdy jsou srovnáváni s jinými mužskými skupinami.

4. V rámci všech čtyř studijně profesionálních zaměření ženy vykazují ve srovnání s muži převahu zájmových preferencí vztahujících se k výtvarnictví. Položky příslušné škály však diferencují také některé dvojice studijně profesionálních

Tabulka 10

Pořadí hodnot rozdílů průměrných skóre u zájmu technika při porovnání skupin podle pohlaví a podle studijně profesionálního zaměření

Technika			
převaha zájmových preferencí		u mužů	
Pořadí hodnot statisticky významných rozdílů mezi pohlavními skupinami		F_{ns}	1,94**
		T	1,86**
		Pf	1,83**
		F_{ps}	1,28*
Pořadí hodnot statisticky významných rozdílů mezi studijně profesionálními skupinami			
u mužů		u žen	
srovnávané skupiny	diference	srovnávané skupiny	diference
$T - F_{ns}$	6,70**	$T - F_{ns}$	6,66**
$T - F_{ps}$	5,99**	$T - F_{ps}$	5,40**
$T - Pf$	3,96**	$T - Pf$	3,92**
$Pf - F_{ns}$	2,73**	$Pf - F_{ns}$	2,84**
$Pf - F_{ps}$	2,02*	$Pf - F_{ps}$	1,47**
		$F_{ps} - F_{ns}$	1,37**

* = $p < 0,05$

** = $p < 0,01$

T = technici, techničky

Pf = přírodovědci, přírodovědkyně

F_{ns} = filosofové nepsychologové, filosofky nepsycholožky

F_{ps} = psychologové, psycholožky

Polotučně je označena skupina s vyšším skóre.

skupin u jednoho i druhého pohlaví. Přitom ve všech třech případech, kdy přírodovědci jsou srovnáváni s jinými mužskými skupinami, vyskytuje se převaha zmíněné zájmové preference vždy u těchto jiných skupin.

Souhrnně lze tedy říci, že vzhledem k mužskému zájmu technika diferencují se navzájem nejen pohlavní skupiny, ale také studijně profesionální skupiny jednak mužské, jednak ženské. Dále lze říci, že vzhledem k ženským zájmům děti, móda a výtvarnictví diferencují se navzájem nejen pohlavní skupiny, ale také některé skupiny studijně profesionální, a to jednak mužské, jednak ženské.

Tabulka 11

Pořadí hodnot rozdílů průměrných skóre u zájmu dětí při porovnání skupin podle pohlaví a podle studijně profesionálního zaměření

Děti			
převaha zájmových preferencí		u žen	
Pořadí hodnot statisticky významných rozdílů mezi pohlavními skupinami		Pf	3,76**
		F_{ne}	3,48**
		T	1,83**
		F_{ps}	1,77**
Pořadí hodnot statisticky významných rozdílů mezi studijně profesionálními skupinami			
u mužů		u žen	
srovnávané skupiny	diference	srovnávané skupiny	diference
$F_{ps} - T$	2,98**	$F_{ps} - T$	2,92**
$F_{ps} - Pf$	2,79**	$F_{ne} - T$	2,62**
$F_{ps} - F_{ne}$	2,01*	$Pf - T$	2,12**

* = $p < 0,05$

** = $p < 0,01$

T = technici, techničky

Pf = přírodovědci, přírodovědkyně

F_{ne} = filozofové nepsychologové, filozofky nepsycholožky

F_{ps} = psychologové, psycholožky

Polotučně je označena skupina s vyšším skóre.

Diskuse a závěry

Super (1964) uvádí, že různí autoři rozlišují mezi zájmy spíše maskulinními a zájmy spíše femininními. Shrnuje pak výsledky, dosažené v řadě výzkumů, a uvádí, že mužské zájmové preference se týkají zpravidla fyzické aktivity, techniky, vědy, politiky a obchodu, ženské výtvarného umění, hudby, literatury, administrativy, činností vztahujících se k lidem, vyučování a sociálních služeb.

Jak známo, provádí se zkoumání zájmových preferencí nejčastěji metodami, které Super (1964) označil jako inventářové a které charakterizoval jako zájmy projevené formou subjektivních odpovědí a hodnocené přitom objektivním způsobem, totiž kvantifikováním. Získané výsledky jsou tu ovšem vždycky závislé na položkových obsazích těchto inventářů, přesněji řečeno, na druhích zájmových objektů, které do nich byly pojaty. Diferencovanost míry mužských a ženských zájmových preferencí, např. ve vztahu k administrativě, může být touto metodou zjištěna jen tehdy, když inventář obsahuje položky odpovídající pojmu „administrativa“. Poněvadž různé inventáře obsahují více či méně rozdílné druhy zájmových

Tabulka 12

Pořadí hodnot rozdílů průměrných skóre u zájmu móda při porovnání skupin podle pohlaví a podle studijně profesionálního zaměření

Móda			
převaha zájmových preferencí		u žen	
Pořadí hodnot statisticky významných rozdílů mezi pohlavními skupinami		$F_{ne} = 6,23^{**}$ $Pf = 4,38^{**}$ $T = 3,43^{**}$ $F_{ps} = 2,50^{**}$	
Pořadí hodnot statisticky významných rozdílů mezi studijně profesionálními skupinami			
u mužů		u žen	
srovnávané skupiny	diference	srovnávané skupiny	diference
T — F_{ne}	3,45 ^{**}	T — F_{ps}	2,38 ^{**}
T — Pf	2,47 ^{**}	F_{ne} — F_{ps}	1,73 ^{**}
F_{ps} — F_{ne}	1,99 [*]	T — Pf	1,53 [*]
T — F_{ps}	1,45 [*]		

* = $p < 0,05$

** = $p < 0,01$

T = technici, techničky

Pf = přírodovědci, přírodovědkyně

F_{ne} = filosofové nepsychologové, filosofky nepsycholožky

F_{ps} = psychologové, psycholožky

Polotučně je označena skupina s vyšším skóre.

oblastí, mělo by být konstatování jakýchkoliv meziskupinových rozdílů zájmových preferencí doplněno vždy informací o metodikách, jejichž použitím byly příslušné výsledky získány. Není-li tomu tak, jako právě v případě uvedené Superovy generalizace výsledků získaných různými autory, znesnadňuje se tím vůbec srovnávání výsledků tohoto druhu, resp. vytvářejí se podmínky pro případné konstatování některých pseudodiferencí.

Pokud jde o naše nynější výsledky, projevila se shoda se Superovými údaji, pokud jde o zvýšenou míru preferencí techniky u všech mužských skupin ve srovnání s ženskými; právě tak je s nimi ve shodě zvýšená míra preferencí výtvarnictví a činností vztahujících se k dětem u všech ženských skupin. Navíc, tj. mimo výčet zájmových preferencí, které Super označuje jako ženské, je jen preference módy; tento rozdíl patrně spadá na vrub okolnosti, že jiné inventáře tento zájem neobsahují. Totéž lze říci o námi zjištěné, avšak méně výrazně se projevující mužské zájmové preferenci jídla.

Kettel a Simmat (1968) sledovali rozdíly mužských a ženských zájmových preferencí za použití Irleova B-I-T u mladých osob ve věku od 13 do 18 let. Shledali, že maskulinní zájmové preference se týkají činností technicko-konstruktivního rázu,

Tabulka 13

Pořadí hodnot rozdílů průměrných skóre u zájmu výtvarnictví při porovnání skupin podle pohlaví a podle studijně profesionálního zaměření

Výtvarnictví			
Převaha zájmových preferencí		u žen	
Pořadí hodnot statisticky významných rozdílů mezi pohlavními skupinami		$T = 3,54^{**}$ $Pf = 3,29^{**}$ $F_{ps} = 2,66^{**}$ $F_{ne} = 1,90^{*}$	
Pořadí hodnot statisticky významných rozdílů mezi studijně profesionálními skupinami			
u mužů		u žen	
srovnávané skupiny	diference	srovnávané skupiny	diference
$F_{ne} - Pf$ $F_{ps} - Pf$ $T - Pf$	2,17** 1,84** 1,31**	$T - Pf$ $F_{ps} - Pf$	1,55** 1,20*

* = $p < 0,05$

** = $p < 0,01$

T = technici, techničky

Pf = přírodovědci, přírodovědkyně

F_{ne} = filozofové nepychologové, filozofky nepycholožky

F_{ps} = psychologové, psycholožky

Polotučně je označena skupina s vyšším skóre.

inženýrských prací a přírodovědné oblasti, femininní zájmové preference se týkají výtvarných činností, literatury a sociálních služeb včetně výchovy. Také tyto výsledky, i přes jisté rozdíly použitých druhů zájmů, vykazují dost výraznou shodu s našimi.

U nás sledovala pohlavní rozdíly zájmových preferencí Horská (1973) s použitím Chalupova zájmového dotazníku u zemědělské středoškolské a učňovské mládeže. Také zde se projevila převaha preferencí chlapců u zájmu technicko-konstrukčního a technicko-manuálního a převaha preferencí dívek u zájmu společenského a uměleckého (kromě některých jiných výsledků, které z důvodů shora uvedených nejsou srovnatelné s našimi).

Naše nynější výsledky, pokud jde o pohlavní rozdíly zájmových preferencí, jsou také do značné míry shodné s těmi, kterých jsme za použití téže původní metodiky dosáhli již dříve (Kolaříková 1969) u 325 mladých lidí ve věku 17—18 let, členěných do skupin: studenti, studentky, učni, učnice. Také zde se technika projevila jako zájem maskulinní, děti a móda jako zájmy femininní.

Pokud jde o interní konsistenci (homogenitu) škál technika, děti, móda, výtvarnictví, bylo shledáno na základě analýzy položek (Kolaříková, v tisku b), že

všechny jejich položky pozitivně korelují s příslušnými celkovými skóre, tedy jednotlivé položky škály technika s celkovými skóre techniky, atd.; ve všech případech se jednalo o korelace statisticky významné na 1%ní hladině. U škály technika bylo rozpětí hodnot korelačních koeficientů od 0,33 do 0,78, přičemž v šesti případech ze sedmi šlo o koeficienty vyšší než 0,60. Škála dětí vykazovala rozpětí hodnot korelačních koeficientů od 0,45 do 0,80, přičemž v šesti případech ze sedmi byly tyto koeficienty vyšší než 0,60. U škály móda se vyskytovalo rozpětí hodnot korelačních koeficientů od 0,44 do 0,75, přičemž v pěti případech ze sedmi šlo o koeficienty vyšší než 0,60. Škála výtvarnictví vykazovala rozpětí hodnot korelačních koeficientů od 0,65 do 0,74, přičemž, jak je patrné, ve všech sedmi případech šlo o koeficienty vyšší než 0,60. Také sledováním tzv. externí homogenity všech čtyř škál byly získány příznivé výsledky; případů statisticky významných korelací jejich položek s celkovými skóre jiných zájmových škál bylo relativně velmi málo a výše těchto koeficientů jen zřídka dosáhla hodnoty 0,40.

Pozornosti zasluhují rozdíly zájmových preferencí, projevující se při vyšších skóre filosofek nepsycholožek oproti filosofům nepsychologům, a to nejenom pro svůj relativně velký počet (11 statisticky významných diferencí u žen oproti 5—7 v rámci jiných studijně profesionálních zaměření), ale také proto, že se mezi nimi vyskytuje diference způsobená vyšším skóre žen v zájmu zisky—výhody (viz tabulku 9), který v rámci ostatních tří studijně profesionálních zaměření se projevuje jako maskulinní zájem (i když o statisticky významnou převahu skóre mužů jde jen při srovnání psychologů a psycholožek; ostatně i v naší již zmíněné dřívější práci jeví se zisky—výhody jako zájem maskulinní (Kolaříková 1969). Z tabulek 1—4 je patrné, že filosofové nepsychologové vykazují v zájmu zisky—výhody nižší skóre než všechny ostatní mužské skupiny, zatímco skóre filosofek nepsycholožek je tu sice vyšší než skóre přírodovědkyň a psychologů, ale přitom nižší než skóre techniček. Je tedy atypická diference mezi filosofy nepsychology a filosofkami nepsycholožkami v zájmu zisky—výhody způsobena především nízkým skóre mužů. Dále je patrné z tabulky 7, že mezi diferencemi, které se projevují při vyšších skóre filosofek nepsycholožek oproti filosofům nepsychologům a které ovšem nedosahují statistické významnosti, jsou i některé další „mužské“ zájmy jako dobrodružství, jídlo a rukodělné činnosti, nacházející se jinak v rámci ostatních studijně profesionálních zaměření vždy na „mužské“ straně tabulky (v případě zájmu jídlo je v těchto dalších případech diference dokonce vždy statisticky významná). Je tedy možno konstatovat u filosofek nepsycholožek některé parciální extrémnosti zájmových preferencí; v této souvislosti není bez zajímavosti skutečnost, že tato skupina vykazuje relativně extrémní pozice také vůči Eysenkovým dimenzím extraverte a neuroticismu, jak bylo zjištěno v předcházející práci (Kolaříková, v tisku, a).

Variabilitu hodnot pohlavních diferencí u zájmů technika, děti, móda a výtvarnictví je obtížné interpretovat jednoznačně. Jedna z možností této interpretace spočívá v přihlédnutí k rozdílné reprezentaci příslušných zájmových objektů ve společenském povědomí. V období rozvinuté vědecko-technické revoluce vytvářejí se patrně příznivé podmínky pro určitou společenskou nivelizaci postojů ke skutečnostem technické civilizace a tedy vůbec k oblasti techniky jakožto takové; tyto skutečnosti se stávají obecně uznávanou hodnotou a vzhledem k tomu také předmětem obecné zájmové preference. Za těchto okolností zájem o techniku zůstává sice mužským zájmem, ale rozdíly v míře preferování techniky mezi

oběma pohlavími se zmenšují. Tomu by mohly nasvědčovat poměrně nevelké difference průměrných skóre mezi muži a ženami v rámci všech čtyř studijně profesionálních směrů i nevelká variabilita těchto diferencí (rozmezí 1,28—1,94). Naproti tomu nejsou patrně nasnadě analogické podmínky pro obecně společenskou nivelizaci postojů ke skutečnostem reprezentovaným pojmy „děti“, „móda“ a „výtvarnictví“, takže pohlavní rozdíly zájmových preferencí mohou tu být diferencovanější (rozmezí diferencí u zájmu děti je 1,77—3,76, u zájmu móda 2,50—6,23, u zájmu výtvarnictví 1,90—3,54).

Můžeme se nyní tázat, zda získané výsledky rozšiřují okruh dosavadních předpokladů pro formulaci hypotézy o vzájemné relativitě pohlavních a profesionálních rozdílů zájmových preferencí; konkrétně by tu šlo o to, zda nasvědčují překrývání účinků pohlavních a studijně profesionálních determinací na meziskupinovou diferenciaci zájmových preferencí a tudíž i větší či menší míře vzájemné zastupitelnosti jejich pohlavních a studijně profesionálních charakteristik.

Také v tomto případě bude sotva možno najít jednoznačnou odpověď. Shora jsme se zmínili o závislosti výsledků, získaných zájmovými (a nejen zájmovými) inventáři na položkových obsazích těchto inventářů; tuto závislost je nutno mít na zřeteli i zde. Naše škála techniky rozlišuje výrazněji skupiny různých studijně profesionálních orientací v rámci téhož pohlaví než skupiny různého pohlaví v rámci téže studijně profesionální orientace. Bylo by však patrně možno konstruovat jinou zájmovou škálu techniky, v jejímž rámci rozdílnost uplatnění obou diferenciací kritérií by se projevovala méně výrazně, resp. v jejímž rámci jedno kritérium by nediferencovalo více než druhé. Otázkou zůstává, zda je možno konstruovat škálu týkající se obecných aspektů zájmu o techniku a diferencující přitom výrazněji pohlavní skupiny než skupiny profesionální, resp. diferencující jen pohlavní skupiny. Na druhé straně není třeba podivovat se příliš skutečnosti, že oblast techniky vyvolává rozdílné míry zájmových preferencí u studijně profesionálních skupin téhož pohlaví; jde přece o zájem tradičně pokládáný za profesionální a s tímto zřetelem zařazovaný do různých zájmových inventářů (Kuder, Brainard, Chalupa, aj.). Ponecháváme v běžném společenském povědomí technika se prezentuje právě tak tradičně také jako zájem mužský, můžeme po právu očekávat, že rozdíly zájmových preferencí budou tu determinovány jednak rozdílností pohlaví, jednak rozdílností studijně profesionální orientovanosti; naše výsledky jsou v souladu s takovým očekáváním. Současně ovšem by odporovaly pojetí techniky jakožto zájmové oblasti, v níž se jednoznačně projevuje převaha preferencí mužů nad preferencemi žen, čili pojetí techniky jakožto zájmu jednoznačně maskulinního. Je ostatně evidentní, že srovnáním hodnot příslušných průměrných skóre u techniček (8,43) a přírodovědců (6,34), u techniček a filosofů nepsychologů (3,60) a u techniček a psychologů (4,31) byly by získány difference rovněž statisticky významné a někdy relativně dost velké, samozřejmě na základě převahy skóre techniček.

Profesionálních charakteristik mohou však patrně za specifických okolností nabývat také zájmy, které nelze pokládat za vysloveně profesionální. Nasvědčovala by tomu okolnost, že zájem dětí, který je tradičně pokládán za ženský a který se takto jeví také na základě srovnání našich pohlavních skupin, diferencuje vzhledem k míře preferencí některé dvojice studijně profesionálních skupin u žen i u mužů a nadto vyděluje z mužských skupin psychology vzhledem k výrazně převaze jejich skóre a z ženských skupin techničky vzhledem k výrazně nízkému skóre. Je tedy patrné, že v případě psychologů a techniček mísí se, pokud jde o zájem dětí, pohlavní a studijně profesionální charakteristiky míry jeho prefero-

vání. Podobně se mísí tyto charakteristiky u ženského zájmu móda vzhledem k převaze skóre techniků nad třemi dalšími mužskými studijně profesionálními skupinami a u rovněž ženského zájmu výtvarnictví vzhledem k nízkému skóre přírodovědců při srovnání se všemi třemi dalšími mužskými skupinami.

(Je možné, že za těmito výsledky se rýsuje problematika typologie zájmových struktur, kterou se snaží výzkumně postihovat v současné době Dodonov (1972); tyto souvislosti jsou však prozatím příliš neurčité, než abychoť se mohli pokusit o interpretaci našich výsledků také z tohoto hlediska.)

Vcelku se zdá, že z našich nynějších výsledků by bylo vskutku možno odvozovat další podklady pro formulaci hypotézy o vzájemné relativitě pohlavních a profesionálních charakteristik zájmových preferencí. Současně by jich bylo možno využít jako jednoho z dokladů nevelké teoretické i praktické nosnosti striktního rozlišování mezi obecně maskulinními a obecně femininními zájmovými preferencemi.

LITERATURA

1. Brainard P. P., Brainard R. T.: Occupational Preference Inventory. New York 1956.
2. Dodonov V. I.: Typy obščej emocionalnoj napravlenosti ljudej i tendencijj strukturirovanija jich emocionalnoj sfery. Voprosy psihologii 1972, 1, 45—55.
3. Guilford J. P.: Personality. New York, Mc Graw-Hill 1959.
4. Horská H.: Vybrané determinanty motivace volby povolání zemědělské mládeže (studentů SZTŠ a žáků ZOU). Dílčí závěrečná zpráva, VÚEZVŽ Praha, pracoviště Brno, 1973.
5. Chalupa B.: Zájmový dotazník, 1965. Nepublikováno.
6. Kettel K. J., Simmat W. E.: Geschlecht, Alter und Bildung als Bedingungen der Interessen-ausprägung. Diagnostica 1968, 14, 4, 156—173.
7. Kolaříková O.: Diference zájmových odpovědí a jejich vztahy u různých skupin charakterizovaných pohlavím a druhem profesionální přípravy. Československá psychologie XIII, 1969, 6, 551—567.
8. Kolaříková O.: Zájmové odpovědi ve věku 10—13 let a jejich diference v závislosti na pohlaví a některých druzích abnormalnosti. Psychológia a patopsychológia dieťaťa, 1970, 3, 227—247.
9. Kolaříková O.: Diferenciace pozic různých skupin vysokoškoláků vzhledem k dimenzím extraverte a neuroticismu. V tisku (a).
10. Kolaříková O.: Analýza položek původního zájmového inventáře. V tisku (b).
11. Kuder G. F.: Preference Record, Occupational Form D. Chicago 1959.
12. Platonov K. K.: O sisteme psihologii. Mysl, Moskva 1972.
13. Strong E. K. Jr.: The Vocational Interests of Men and Women. Stanford University California 1943.
14. Super D. E.: La psychologie des intérêts. Presses universitaires de France, Paris 1964.
15. Terman L. M., Miles Catherine C.: Sex and Personality. New York, Mc Graw-Hill, 1936.

ХАРАКТЕРИСТИКА МАСКУЛИНИЗМА И ФЕМИНИЗМА В ОБЛАСТИ ПРЕФЕРЕНЦИЙ ИНТЕРЕСОВ

Ольга Коларжикова

Предлагаемая работа является опытом расширения круга оснований, из которых возможно было бы выводить гипотезу о взаимной относительности половых и профессиональных характеристик предпочтений интересов.

Первоначальный инвентарь интересов (анкета), содержащий 23 интереса, применялся у 763 брянских вузовца следующих областей: естествознание, техника, области изу-

чаемые на философском факультете за исключением психологии, психология. Каждая из групп подопытных лиц была подразделена на группу мужчин и женщин. Статистически значимые различия между полами у всех четырех профессиональных направлений студентов появились у более высоких средних очков мужчин, касающихся интереса к технике, и более высоких средних очков женщин, касающихся интереса к ребятам, моде и изобразительному искусству. Но по отношению к мужскому интересу к технике были установлены статистически значимые различия тоже при сравнении большинства пар профессионально направленных групп студентов обоих пола. При этом у техников — мужчин оказался перевес этой преференции интересов над тремя остальными мужскими группами и у техников — женщин над тремя остальными женскими группами. Статистически значимые различия у некоторых пар профессионально направленных групп студентов в рамках обоих полов были установлены тоже по отношению к женскому интересу к ребятам, моде и изобразительному искусству. Что касается интереса к ребятам, появился у психологов — мужчин перевес надеждающей преференции во всех случаях, когда подвергли их сравнению с другими мужскими группами, наоборот, во всех случаях, когда техники — женщины сравнивались с другими женскими группами, появился перевес преференций интереса к ребятам всегда у этих других групп. Что касается интереса к моде, то у техников — мужчин выступал перевес преференций по сравнению со всеми тремя другими мужскими группами. У интереса к изобразительному искусству было установлено более низкое количество очков у студентов естествознания — мужчин во всех трёх случаях, когда их сравнивали с другими мужскими группами.

Полученными результатами, свидетельствующими об определенном перекрытии половых и профессиональных детерминаций преференций интересов, значит, возможно пользоваться в качестве оснований приведенной гипотезы. Одновременно возможно в них усматривать тоже один из поясняющих примеров небольшого теоретического и практического опорного пункта строгого различения между общими маскулинными и фемининными преференциями интересов.

MASCULINE AND FEMININE CHARACTERISTICS OF INTEREST PREFERENCES

Olga Kolaříková

The present paper tries to extend the number of data, on the base of which a hypothesis about the mutual relativity of sexual and professional characteristics in interest preferences could be deduced. The original interest inventory with the scales of 23 interests was applied to 763 university students, divided into the following groups: natural science-males, natural science-females, polytechnic-males, polytechnic-females, philosophy (except psychology)-males, philosophy (except psychology)-females, psychology-males, psychology-females. Statistically significant differences between the sexes within all four professional branches occurred in the higher average scores of males for the interest technology and in the higher average scores of females for the interest children, fashion and fine arts. Concerning the male interest technology, however, statistically significant differences were also found when comparing most couples of professional branches in both sexes. Here the polytechnic-males showed the preponderance of this interest preference over the three other male groups and the polytechnic-females over the three other female groups. Statistically significant differences in some couples of professional branches within the both sexes were also found concerning the female interests children, fashion and fine arts. As for the interest children the preponderance of the preference in question became evident with psychology-males in all cases when compared with other male groups; in all cases, on the contrary, when polytechnic females were compared with other female groups, the preponderance of the interest preference children always occurred in these other groups. In the interest fashion the polytechnic-males exhibited the preference preponderance when compared with all the other three male groups. For the interest fine arts lower scores of natural science-males in all three cases were found when compared with other male groups.

These results pointing out to a certain overlapping of sexual and professional determinations in interest preferences can therefore be used as further data for the formulation of the above mentioned hypothesis. At the same time they can be considered as one of the examples for the small theoretic and practical bearing power to distinguish between the generally masculine and the generally feminine interest preferences.

